

Inhoudsopgave

Woord vooraf.....
Intro.....
Inhoudsopgave
Inleiding.....	1
Hoofdstuk 1: Verslaving en afhankelijkheid in de 21ste eeuw: actuele visies en theorievorming	9
1. Inleiding.....	10
2. Waarom gebruiken we middelen?	11
3. Gevolgen van gebruik	12
4. Wat is een verslaving?.....	13
5. Verslaving vanuit neurobiologisch perspectief: motivatie, zelfregulatie en stress.....	14
5.1 Neurobiologische systemen betrokken bij verslaving	14
5.2 Neurobiologische fasen in de ontwikkeling naar verslaving	16
5.3 Neurobiologische pathogenese verslaving: wrapping-up	19
6. Natuurlijk verloop verslaving	20
7. Kwetsbaarheden voor overgaan van gebruik naar problematisch gebruik.....	21
7.1 Neurobiologisch.....	21
7.2 Genetica	23
7.3 Gen-omgeving	23
7.4 Omgeving.....	24
7.5 Aard en wijze gebruik middel	24
8. Kwetsbaarheden voor evolutie naar chronisch gebruik.....	25
9. Gedragsverslavingen	25
10. Behandeling van verslaving.....	26
10.1 Nu.....	26
10.2 De toekomst	26
10.2.1 Farmacologisch.....	26
10.2.2 Psychosociaal.....	27
10.2.3 Neuromodulatie	27
10.2.4 Identificatie subgroepen	28
10.3 Secundaire preventie	28
11. Gebruik en verslaving in de toekomst	28
12. Conclusie	29
Referenties.....	30
Hoofdstuk 2: Herstel van verslaving: achtergrond en situering.....	35
1. Inleiding.....	36
2. Herstel.....	36
2.1 Ontstaan van het herstelparadigma binnen de geestelijke gezondheidszorg	36

2.2	Ontstaan van het herstelparadigma binnen de verslavingszorg	37
2.3	Herstelgericht werken in Vlaanderen	39
2.4	Definitie en belangrijke elementen van (persoonlijk) herstel	40
2.4.1	Herstel binnen de GGZ	40
2.4.2	Herstel binnen de verslavingszorg	42
3.	Herstelkapitaal.....	45
4.	Herstelgerichte hulpverlening	48
5.	Herstel in een niet-vrijwillige context.....	50
6.	Conclusie	52
	Referenties	54
	Hoofdstuk 3: Herstelondersteuning in Nederland: een stand van zaken	61
1.	Inleiding.....	62
1.1	Visie op verslaving	62
1.2	Cliëntperspectief	62
1.3	Ondersteund door professionals	63
2.	Situering en politieke context	63
2.1	Herstelbeweging in Nederland	63
2.2	Marktwerking	64
2.3	Financiering	64
3.	De cliëntenbeweging initieert het begrip herstel.....	65
3.1	In de psychiatrie	65
3.1.1	Anti-psychiatriebeweging	65
3.1.2	Cliëntenbeweging en boegbeelden	66
3.1.3	Rehabilitatiebeweging	66
3.2	In de verslavingszorg	66
3.2.1	Therapeutische gemeenschappen	67
3.2.2	Wet medezeggenschap cliënten	67
3.2.3	Zelfhulpgroepen	68
4.	Actuele situatie	68
4.1	Bottom-up ontwikkelingen	69
4.1.1	Handvest van Maastricht	69
4.1.2	Herstelacademies	69
4.1.3	Destigmatisering	69
4.1.4	Ervaringsdeskundigheid	70
4.2	Top-down initiatieven	72
4.2.1	Bestuurlijk akkoord	72
4.2.2	Visiedocument GGZ Nederland	73
4.2.3	Ontwikkeling zorgstandaarden	73
4.2.4	Herstel en wetenschap in Nederland	73
4.2.5	Sociale teams	74

5.	Recente ontwikkelingen en evoluties.....	74
5.1	Next2next-programma	75
5.2	Herstel online	75
5.3	De Skuul: vernieuwende werkwijzen	76
6.	Conclusie	76
	Referenties	77
Hoofdstuk 4: Omvang van (problematisch) middelengebruik in Vlaanderen en vraag naar behandeling		81
1.	Inleiding.....	82
2.	Omvang van middelengebruik in Vlaanderen.....	82
2.1	Gebruik van alcohol en illegale drugs bij de Vlaamse bevolking	82
2.2	Gebruik van alcohol en illegale drugs door scholieren en studenten	83
2.3	Gebruik van alcohol en illegale drugs in het uitgaansleven	87
3.	Problematisch middelengebruik.....	88
3.1	Problematisch alcoholgebruik bij de Vlaamse bevolking	88
3.2	Problematisch gebruik van illegale drugs bij de Vlaamse bevolking en specifieke groepen	91
4.	Gezondheidsschade door alcohol en druggebruik	92
5.	Hulpvraag bij problemen met middelengebruik.....	95
6.	Maatschappelijke kost.....	97
7.	Conclusie	98
	Referenties	100
Hoofdstuk 5: Preventie en prevalentie van nieuwe psychoactieve verslavingen.....		103
1.	Inleiding.....	104
2.	Wetgeving	104
3.	Categorieën.....	105
4.	Cijfergegevens	106
4.1	Gebruik van NPS in België	106
4.2	Internationale cijfers	108
5.	De aanbodzijde	110
6.	Uitdagingen voor preventie en hulpverlening	111
7.	Conclusie	112
	Referenties	113
Hoofdstuk 6: Herstelondersteunend werken binnen de ambulante verslavingszorg.....		115
1.	Inleiding.....	116
1.1	Het biopsychosociaal model	116
1.2	Een brede invulling van herstel	116
2.	Ambulante verslavingszorg	117
2.1	Ambulante alcoholhulpverlening	117
2.2	Ambulante drughulpverlening.....	118
2.3	Troeven die herstelondersteunend werken faciliteren.....	119
2.4	Ervaren drempels en barrières die herstelondersteunend werken bemoeilijken	121

3.	Inspirerende methodieken en hun link met kernelementen van een herstelondersteunende benadering	122
3.1	Open consult: een laagdrempelige benadering van personen met een chronische alcoholverslaving	122
3.2	Sputenruil en herstelondersteunend werken.....	124
3.3	Herstelondersteunend werken door intersectoraal samenwerken: cliëntoverleg en zorgpaden.....	126
4.	Samenwerking met andere sectoren: de praktijk van het Algemeen Welzijnswerk	129
5.	Uitdagingen voor de ambulante verslavingszorg.....	131
6.	Conclusie	133
	Referenties	134
Hoofdstuk 7: Residentiële behandeling van verslaving en herstel.....		137
1.	Inleiding.....	138
2.	Residentiële behandeling	140
3.	Historiek	141
3.1	Ontstaan van de residentiële verslavingszorg op het eind van de jaren '60	141
3.2	Oprichting van gespecialiseerde zorgeenheden voor drugverslaafden	142
3.3	Aanpassing van het zorglandschap als reactie op de HIV/aids-epidemie	143
4.	Aard en omvang van residentiële behandeling	144
4.1	Therapeutische gemeenschappen	145
4.2	12-stappen/Minnesota model	146
4.3	Cognitieve gedragstherapie	146
4.4	Gecombineerde behandeling	147
4.5	Geplande behandelduur in residentiële zorgprogramma's	147
5.	Behandelelementen	149
5.1	Intake assessment	149
5.2	Behandelingsplanning	149
5.3	Behandelingsproces	150
5.3.1	Detoxicatie	150
5.3.2	Toedienen van substitutiebehandeling	150
5.3.3	Andere gezondheidsinterventies	151
5.3.4	Sociale re-integratie	151
5.4	Continuïteit van zorg	152
6.	Conclusie	153
	Referenties	154
Hoofdstuk 8: Herstelgerichte hulpverlening, ook onder drang bij druggebruikers in contact met justitie		159
1.	Inleiding.....	160
2.	Hulpverlening binnen een strafrechtelijke context	160
2.1	Doorverwijzing naar de hulpverlening onder drang is beter dan geen behandeling	162
3.	Herstel in beweging: toenemende aandacht voor herstel in wetenschap, beleid en praktijk.....	163
3.1	Het stopproces met druggebruik en criminaliteit: verweven processen	163

3.1.1 Processen die herstel en <i>desistance</i> bevorderen	165
3.2 Een ruimere benadering van herstel ook binnen het (strafrechtelijk) beleid	168
3.3 Inspirerend praktijkvoorbeeld: de drugbehandelingskamer in Gent	169
4. Aanbevelingen	171
4.1 Onderzoek naar herstel en <i>desistance</i> kunnen van elkaar leren	171
4.2 Investeer in stigmareducerende initiatieven en betrek de gemeenschap	171
4.3 Focus op sterktes: een centrale plaats voor ervaringsdeskundigheid	173
5. Conclusies	173
Referenties	175
Hoofdstuk 9: Nazorg en continuïteit van zorg als herstelgerichte ondersteuning en de complementaire kracht van ervaringsdeskundigheid en zelfhulp	181
1. Inleiding.....	182
2. Nazorg en continuïteit in de verslavingszorg	184
3. Motivatie tot deelname aan nazorg en de introductie van sociale media.....	187
4. Familiegroepen: het betrekken van significante anderen.....	188
5. Ervaringsdeskundigheid als complementaire bron in de verslavingszorg.....	189
6. Zelfhulpgroepen als sociale steun	191
7. Conclusie	196
Referenties	197
Hoofdstuk 10: De ervaringen van het sociaal netwerk met betrekking tot het herstelproces van een naaste.....	201
1. Het ontstaan van een bredere kijk op het sociaal netwerk.....	202
2. Familiale relaties onder druk door druggebruik	203
2.1 Stress-strain-coping-support-model	203
3. De ervaringen van significante anderen met betrekking tot het herstelproces van een naaste	206
3.1 Betrokkenheid van familie	208
3.2 Interventies	208
3.3 Personen met een psychische kwetsbaarheid	209
4. Conclusie	210
Referenties	212
Hoofdstuk 11: Ondersteuning en behandeling van personen met een dubbele diagnose	217
1. Achtergrond	218
2. Persoonlijk herstel vanuit het perspectief van personen met een dubbele diagnose	220
3. Implicaties voor behandeling.....	222
4. Villa Voortman	224
5. Conclusie	226
Referenties	227
Hoofdstuk 12: Ondersteuning en behandeling van personen met een verstandelijke beperking die middelen gebruiken: balans tussen empowerment en controle.....	231
1. Achtergrond	232
2. Uitdagingen in de praktijk	234

3. Herstelvisie bij personen met een verstandelijke beperking	238
4. Project “Link”	241
5. Conclusie	243
Referenties	244
Hoofdstuk 13: Probleemgebruik en sociaal herstelkapitaal bij personen met een migratieachtergrond	249
1. Inleiding.....	250
2. Herstelkapitaal.....	252
3. Middelengebruik bij personen met een Turkse en Oost-Europese migratieachtergrond in Gent	253
3.1 Community-Based Participatory Research	253
3.2 De Turkse casus in Gent	254
3.3 De Oost-Europese casus in Gent	255
4. Herstelkapitaal bij personen met een Turkse en Oost-Europese migratieachtergrond in Gent.....	256
4.1 Sociaal kapitaal	256
4.2 Economisch kapitaal	258
4.3 Menselijk kapitaal	259
4.4 Cultureel kapitaal	260
4.5 Negatief herstelkapitaal.....	261
5. Conclusie	262
Referenties	267
Hoofdstuk 14: Ondersteuning van ouders met verslavingsproblemen en hun kinderen	273
1. Inleiding.....	274
2. De opvoedingssituatie van kinderen van ouders met een drugverslaving.....	274
3. Cijfers over het aantal kinderen van ouders met een drugverslaving	277
4. Gevolgen voor de psychosociale ontwikkeling	278
5. Achtergronden en mogelijke oorzaken	281
6. Diagnostiek.....	283
7. Behandeling	284
8. Behandelresultaten	286
9. Prognose	287
10. Preventie	288
11. Conclusie	289
Referenties	291
Hoofdstuk 15: Herstelgerichte zorgsystemen.....	295
1. Inleiding.....	296
2. Basisprincipes van een herstelgericht zorgsysteem	297
3. Voorbeelden van het succesvolle herstelparadigma in Noord-Amerika	299
3.1 Brits-Columbia	299
3.2 Connecticut	299
3.3 Philadelphia	301
3.4 Chicago	302

4. Welke lessen leren we uit deze Noord-Amerikaanse voorbeelden?	303
5. Het Lothians abstinentieprogramma en het Serenity Café (Verenigd Koninkrijk)	304
5.1 Het Lothians and Edinburgh Abstinence Programme (LEAP)	304
5.2 Serenity Café	305
6. Conclusie	307
Referenties	309
Epiloo g	313
Affiliaties	